Työ- ja elinkeinoministeriön vastaus, kuuleminen valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaostossa 7.11.2025

Lisäksi kotouttamiseen liittyviä kysymyksiä, joista osa linkittyy työvoimapalveluihin ja niiltä osin pyydetään työministerin kommenttia sekä niiltä osin kuin kysymykset koskevat ministeri Rantasen vastuualuetta, pyydetään ministeriöstä vastausta.

- *Mitä vaikutuksia kotouttamisen määrärahojen vähenemisellä arvioidaan olevan? Mitä jää tekemättä? Miten työllistymistä ja kotoutumista pystytään edistämään, jos kotouttamiskoulutuksia ja kielikoulutuksia vähennetään? Miten erityisesti naisten kotouttamista ja työelämäorientaatiota aiotaan edistää laskevien määrärahojen olosuhteissa?*

Suurin osa hallituksen päätösperusteisista toimista vaikutti jo vuonna 2025, joten edellisvuoteen nähden ehdotettu muutos määrärahoihin on pieni. Hallituskauden alkuun nähden kotoutumisen edistämisestä kunnille ja hyvinvointialueille maksettavia korvauksia laskevat (vuonna 2026 arviolta noin 78 miljoonalla eurolla verrattuna hallituskauden alkuun) etenkin laskennallisten korvausten leikkaus, kotoutumiskoulutuksen hintatason tarkastus, tulkkauskustannusten korvaustason alentaminen ja aikuistumisen tuen yläikärajan laskeminen 23 vuoteen. Lisäksi määrärahan vähenemiseen vuonna 2026 vuoteen 2025 nähden vaikuttaa korvausten piirissä olevien henkilöiden arvioidun määrän pieneneminen. Korvausten piirissä olevien määrä vähenee sekä kotikunnan omaavien tilapäistä suojelua saavien määrän pienenemisen että pakolaiskiintiön laskun seurauksena.

Säästöt kohdistuvat ensisijaisesti kuntiin. Kuntien osuus toteutetuista ja ehdotetuista tulevista säästöistä on arviolta noin 83–87 prosenttia ja hyvinvointialueiden osuus arviolta noin 13–17 prosenttia. Suurin osa kotoutumiseen kohdistuvista säästöistä on toteutettu tasoleikkauksena laskennalliseen korvaukseen, ainoastaan pieneltä osin tehtävien vähennyksinä. Laskennallisen korvauksen tasoleikkaus vähentää kuntien ja hyvinvointialueiden tuloja. Siltä osin, kun kunnat ja hyvinvointialueet tosiallisesti vähentäisivät kumottavia lakisääteisiä palveluita sekä muita laskennallisella korvauksella rahoitettavia palveluita, säästöillä ei olisi niille taloudellisia vaikutuksia.

Koska laskennallista korvausta ei ole korvamerkitty tiettyihin palveluihin, on kuntien itsensä päätettävissä, mitä palveluita mahdolliset leikkaukset koskevat. On täysin mahdollista, että tulojen vähennys näkyisi myös muiden kuin korvausten piirissä olevien henkilöiden palveluissa. Koska määrärahojen käyttö on vaihdellut kunnittain, näkyvät myös säästöjen vaikutukset kunnissa eri tavoin. Osa kunnista on ilmoittanut, että kotoutumisen edistämisestä ei ole varaa säästää, mikä tarkoittaa, että näissä kunnissa kotoutumisen edistämisen rahoitusta kompensoidaan kuntien muusta budjetista. Toisissa kunnissa säästöt johtavat todennäköisesti palveluiden saatavuuden ja laadun heikkenemiseen. Alkuvaiheen kotoutumispalveluiden on useimmissa uskottaviin tutkimusasetelmiin perustuvissa tutkimuksissa havaittu edistävän osallistujien työllisyyttä ja tuloja. Hallitus on kuitenkin pyrkinyt kohdistamaan säästöjä niin, että ne eivät heikennä kielikoulutusta tai työllisyyttä edistäviä palveluja.

Keskeisin kotoutumista ja työllistymistä edistävä palvelu on työvoimakoulutuksena järjestettävä kotoutumiskoulutus. Nykyisin muiden kuin kotoutumisen edistämisestä annetun lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden kotoutumiskoulutukset kuuluvat yleiskatteisen valtionosuuden piiriin, joten tältä osin kotoutumiskoulutukseen liittyvät kannusteet ja periaatteet ovat samat kuin muissakin työvoimapalveluissa. Siltä osin kuin kotoutumiskoulutus kohdentuu em. lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuille henkilöille, rahoitetaan kotoutumiskoulutusta työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan momentilta 32.50.30 Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä (arviomääräraha). Ennen järjestämisvastuun siirtoa arvoitiin kotoutumiskoulutusten volyymista noin 60 prosenttia kohdentuvan valtionosuusrahoitteiseen kotoutumiskoulutukseen ja noin 40 prosenttia työ- ja elinkeinoministeriön pääluokasta maksettaviin korvauksiin.

Hallitus valmistelee parhaillaan kotoutumispalvelujen uudistusta, jossa järjestelmää tehostettaisiin ja rahoitus koottaisiin yhteen kanavaan. Uudistuksen myötä kokonaisvastuu kaikkien työnhakijoiden kotoutumiskoulutuksen järjestämisestä olisi kunnilla ja myös rahoitus kohdennettaisiin kunnille osana peruspalvelujen valtionosuusrahoitusta. Kunnilla on ollut tämän vuoden alusta lukien käytössään myös kaikki työllistymistä edistävät palvelut sekä muita osaamisen kehittämisen palveluja, joilla voidaan edistää myös maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä. Mikäli säästöjä kuitenkin kohdennettaisiin kunnissa kotoutumiskoulutukseen tai muihin työllisyyttä edistäviin palveluihin, olisi säästöillä todennäköisesti työllisyyttä heikentäviä vaikutuksia.

Hallitus ei ole kohdistanut leikkauksia maahanmuuttajanaisten kotoutumisen ja työelämäorientaation edistämiseen. Päinvastoin hallitus on lisännyt peruspalvelujen valtionosuusrahoitukseen 5 milj. euroa vuodessa vuoden 2025 alusta lukien maahanmuuttajaäitien aseman parantamiseen. Lisäksi OKM:n hallinnonalalla on vuosittaista valtionavustusrahoitusta 5 milj. euroa vapaan sivistystyön oppilaitoksille toimintamallin luomiseksi erityisesti maahanmuuttajanaisten koulutukseen työllistymisen edistämiseen.

- *Ovatko kotouttamisen toimenpiteet yleensä ottaen riittäviä ja erityisesti kielikoulutusten osalta?*

Valtaosa kotoutuja-asiakkaista on työnhakijoina. Vuonna 2024 keskimääräinen odotusaika kotoutumiskoulutukseen oli 4,7 kuukautta, kun vuoden 2025 aikana keskimääräinen odotusaika on ollut 7,2 kuukautta. Nousun voidaan olettaa johtuvan osin kotoutumiskoulutuksen piirissä olevien suuresta määrästä ja osin kotoutumispalveluiden järjestämisvastuun siirtymisestä kunnille vuoden 2025 alusta lukien. Suurissa järjestelmämuutoksissa alkuvaiheen haasteet ovat hyvin tyypillisiä. Myös kotoutumiskoulutukseen hakeutuvien määrän arvioidaan pienenevän tilapäistä suojelua saavien määrän vähentymisen ja pakolaiskiintiön pienentymisen vuoksi. Kotoutumispalveluiden, ml. kotoutumiskoulutuksen, riittävyyttä voidaan arvioida paremmin pidemmällä aikavälillä.